

ՕՐՆ ՕՐԵՐՈՒՆ

ԽՈՐՀՈՒՐԳ

(ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ)

ԵՐԵՔ ՊԱՏԿԵՐ ԵՒ ՄԷԿ ՊԱՏԳԱՄ

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

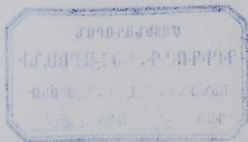
ՏՊԱՐԱՆ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈԲԵԱՆՅ

1947

ՕՐՆ ՕՐԵՐՈՒՆ

062 062 062

ՕՐՆ ՕՐԵՐՈՒՆ

ԽՈՐՀՈՒՐԴ

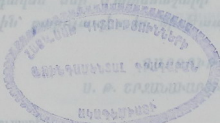
(ՄԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐԷՆ)

1581
246

ԵՐԵՔ ՊԱՏԿԵՐ ԵՒ ՄԷԿ ՊԱՏԳԱՄ

246
645

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ՏՊԱՐԱՆ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈԲԵԱՆՅ

1946

015 015 015

015 015 015

(015 015 015)

015 015 015

015 015 015

Handwritten signature

015 015 015

015

Ս. Թ. Շրջ. Միութիւնը այս հրատարակութիւնով իր Մատենաշարի երկրորդ հատորն է որ կը ներկայացնէ մեր ընթերցասէր հասարակութեան, դարձեալ նոյն հեղինակէն ու գրական նոյն սեռը (ազգային - թատերադրական):

Դժբախտաբար կարելի չեղաւ յարգել խոստումը մեր Մատենաշարին իբրեւ երկրորդ թիւը հրատարակելու Պր. Շ. Ռ. Պէրպէրեանի Գեղարարական Վերադարձը, անոր համար որ յարգելի հեղինակը ցարդ չէ կրցած իրագործել պատրաստ ծեռագրին վրայ հարկ եղած ամբողջացումները:

Այս առթիւ պարտք կը զգանք յայտնել մեր շնորհակալութիւնները բոլոր անոնց որոնք օժանդակած են եւ կ'օժանդակեն մեր Մատենաշարի հրատարակութեան գործին՝ բարոյապէս եւ նիւթապէս:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Ս. Թ. ՇՐՋԱՆԱԽԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Ներկայ հորհուրդը բաժնական հարազատ կառույց մը չէ, ինչպէս չեն Ստեփանոս Սէնէշըն, Այն Երեւոն, Օրհնասացութեան, Երբ Վաշիլ Գիպէն, Ուիլ Կառնիլ, Ապրաքս Կիլիշ, Ան Դ Կոֆայ, Սասնայի Դաւիթ անուններով գրուած գործերը: Չէ նոյն ասէն պատմական հարազատութեամբ միջնադարեան ներկայացումը ինչպէս պիտի թելադրէր Խորհուրդը (mystère) բառը:

Անիկա գրուած է կարդացուելու համար: Պատկերներու բաժանումը, խմբական խօսքերը, գործողութեան շեման միջոցներ են այդ ընթերցումը ընդհանրացնելու: Խմբական արտասանութեան աւելի ընդարձակուած մէկ փորձը: Այս Խորհուրդներն՝ օգուտով ներկայացումը պայմանաւոր է բաժնական, երաժշտական, պարարական ու բեմադրական ամենեւեմ նոր միջոցներուն գործածութեամբը:

Ե. Օ.

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ

ԽՈՒՄՔԸ

ՊԱՌԱԻԸ

ՋԱՅՆԸ

ՔԱՀԱՆԱՆ

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ

Ա. ԵԿԻՈՐԸ (Բանաստեղծը)

Բ. ԵԿԻՈՐԸ (Գրագետը)

ԽՕՍՈՂԸ

ԳՈՐԾԻՉԸ

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ

ԲԺԻՇԿԸ

ԵՐԱԺԻՇՏԸ

ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏԸ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԼՈՒՍԱԻՈՐԻՉԸ

ԲՈԼՈՐԸ

ԼՈՅՍԵՐ — ՋԱՅՆԵՐ — ՋԵԻՆՐ

ՊԱՏԿԵՐ ԱՌԱՋԻՆ

ՈԳԵԿՈԶՈՒՄ

Վարագոյրի դանդաղ վերնաշուն զուգահեռ, ինչպէս մշուշի մը մեջին, կը յօրինուին տեսարանին զանազան մասերը:

Ա) — ԽՐԷԻ ԿՐԷՐԸ, բշտերնու աշիք մը թելադրող, որոնց կողերուն կտրատուած ծառերու խորձեր: Այգիներ որոնք մեռած ըլլան: Հիւղակներ քանի մը պատերով: Երկու աշիքներու զոգին զիւղանկար մը, այրած, քայքայ քառական յսակ որպէսզի որոշուին եկեղեցին, դպրոցը, գերեզմանատունը, իրենց կմախքներով: Կը վազէ աղբիւրը, այդ ամայիին մեջ:

Բ) — ԱՋ ԲԼԷՆ կամարակապ դուռ մը, այսինքն կերպարանք մոտսփի մը ուրկէ պակսէր փեղկը: Պատը հին, խոշոր քարերով: Մոտսփէն ներս մթին խորութիւն:

Գ) — ԶԻ ԲԼԷՆ ֆիշ մը սոցեւօքը կոքող մը: Վրան տրնագոյն գիծերով

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

վերստորութիւնը ուր գիծերը սինեւայի յատուկ բազմագոյն շոյաւորութիւններ կը թրքան:

Դ) — ԶԻ ԲԼԷՆ ֆիշ մը ետեւը քարեր, գերեզմաններու որոնք աւերուած են: Բեմին այս մասը գիւղ մըն է, քանդուած, որուն ոտին գերեզմանատունը:

Այսպէս տեսարանուած, մասերը պիտի յօրինուին դանդաղ դանդաղ, թեթեւ ծփանքի մը մեջ որ կը կրկնէ պահին որոշանքները, տեսիլներու յատուկ, անդադար փառ-

արագութեամբ, կորցող, հաղող: Մեծանիստ շենքերու կո-
 ճեր, երբեմն առանձին, երբեմն երկեակ, երբեմն քանակ,
 որոնց յասակներուն, մեջքերուն աւերակ վանկեր, կարողի-
 կեներ, մասնուներ, իրենց մանրիկ, գերխառնած գնդերիկ-
 ներովը որոնք սաղաւարներու կը նմանին: Ուրուսիս
 քանակ յասակագիծ քաղաքներու, հայկական բնաշխար-
 հին շայն քերականներովը, ջուրերով երկզուած, գետերով
 գոտւոր: Այս առիթը՝ պատմութեան ըրար հանդէս մը զորս
 ստեղծուցած ձեռք մը կը փոխ, կը բոքուի, կը ծաղիկ, կը
 քանի, տեղը բերելու համար ուրիշներ: Լոյսերու մշտական
 պղպշում մը կը ստեղծի տեսչային պատմութիւնը, մինչեւ որ
 առ շուր տեսարանումը վերածուի խորհրդանշի երկրի մը:

Կորսողը տեսական մասն է վայրին, պատմութիւն մը:

Մարդկային ձեւերը կը շնորհին, ազատուելու աստիճան
 իրենց ուրուայնութեան: Երբ պարմանները, քիւով վեց,
 կորսողին բացօթը, քաղերու վրայ կը բռնեն դիմ, տեսարանը
 գտած է իր խորհուրդը:

Խուրը, իր քանակները հանդերձած է:

Պարագլուխը, առանց քանի, մեղմ, կշռաւոր, նուա-
 ցային արտասանութեամբ մը,

ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ. — Օրն օրերո՛ւն...

ԽՈՒՄԲԸ. —

Օրն օրերուն

Որ կը բացուի

Անդիմադիր՝

Կիսուած սրտէն մեծ գիշերուան

Մեզ գտնելու,

Ու պատմելու

Կամքը անմահ մեր հին ու նոր

Աստուածներուն:

ԽՈՒՄԲԸ . — Հոս ենք, մայրիկ, քու արիւնէդ...

ՊԱՌԱԽԸ . — Դո՞ւք ալ մեռել ունիք լալու:

ԽՈՒՄԲԸ . — Ազգը լըման, մայրիկ թշուառ
Սա գիշերով
Ի՛նկեր ճամբայ, չորս ծագերէն
Արտասուելու
Սուրբ սիրական իր մեռելներ
Թիւր որոնց
Աստուած մինակ կրնայ պահել:
Քալէ առաջ:

ՊԱՌԱԽԸ . — Պղտոր կրա՛կ՝ լուսն աչքերուս:
Չեմ տեսներ ես ոչ իմ առջիս,
Ոչ ալ հեռուն:
Չեմ տեսներ ես ձեր հասակներ:
Հո՞ս չէ կոթողն Ապրիլին մէջ
Ինկողներուն:

ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ . — Քանի մը քայլ, կը հասնիս դուն
Սուրբ կոթողին...
Օ՛րն օրերուն

ԽՈՒՄԲԸ . — Շեմին որուն կ'ըսենք քեզի,
Մայրեր, հայրեր որդեկորոյս,
Ըլլաք մեռած, ըլլաք ալ ողջ
Ըրէ՛ք ականջ...

Լուսաւոր լուսեան մը մէջ, խորունկներէն որոնց
վերեւ քշուրները քառալ քառալ կը փախին, ձայն
մը, շա՛ս յսակ, խորհրդաւոր

ԶԱՅՆԸ . — Ըրէ՛ք ականջ
Կ'իյնան ահա դռներն անհուն

ՊԱՌԱՒԸ . — Միշտ դանդաջելով . ձեռքերովը օղբ կոծելով .
իրեն քեռակ , ու հեռալին .

Դրէք ինծի շիտակ ճամբուն .

Դուք չէ՞ք տեսնէր

Աչքէն պղտոր , ոտքէն խախուտ

Պառաւը խեղճ :

ԽՈՒՄԲԸ . —

Քալէ շիտակ , բաց է առջիդ

Հասնիս պիտի դուն կոթողին :

Կ'ըսե՞ս մեզի թէ ո՞վ կ'ուզես :

ՊԱՌԱՒԸ . —

Կ'ուզեմ տըղաս :

ԽՈՒՄԲԸ . —

Ո՞ղջ թէ մեռել :

ԶԱՅՆԸ . —

Ողջն ու մեռել

Մէկ են այսօր :

Ըսէք մօրկանն այդ սեւաւոր

Տեսնէ պիտի հասակն աղւոր

Իր զաւակին :

ՊԱՌԱՒԸ . —

Տակն է քարին նահատակին :

Ամէն տարի ,

Կուգամ օրհնել տալու անոր

Անուշ հոգին :

Ու հոգիներն ամենական

Ապրիլին մէջ

Ինկողներուն :

ԶԱՅՆԸ . —

Պիտի կենայ նման մատաղ

Նոճենիի , աչքիդ առջին

Սլաքն անոր պերճ հասակին

Մայր սիրական :

Առնես պիտի դնել կուրծքիդ

Լուսաւորիչն Հայրենիքին
Հայաստանեայցըս աշխարհի:

ՊԱՌԱՒԸ. —

Ես չեմ ճանչնար մեծ մեծ մարդեր:
Կ'ուզեմ տէրտէրն ես մեր գիւղին,
Տղաս կնքող.

Տէր Մկրրտիչ անունն անոր:
Ամէն տարի, նոր կիրակին
Կուտամ կարդալ Աւետարան,
Հոգեհանգիստ,
Այս կոթողին:

Գիշերն եկեր էր երագիս,
Փսփսալու՝ օրուան համար
«Մեծ Մեռելոց»:

ԽՈՒՄԲԸ. —

Օ՛րն օրերուն՝
Մեռելներուն ու ողջերուն:

ՊԱՌԱՒԸ. —

Ձայն տուր, տըղա՛յ, քահանային
Ձուշանայ թող:

ԽՈՒՄԲԸ. —

Ինքն է, մայրիկ,
Ահա կուգայ,
Տէրտէրը քու երկարմօրուս:

ՔԱՀԱՆԱՆ. —

Յանուն Հօր եւ Որդւոյ...

ԽՈՒՄԲԸ. —

Ըսէ, տէր հայր, սա մայրիկին
Ըլլայ քիչիկ մը համբերող:

ՁԱՅՆԸ. —

Քիչ վերջ հսկայ հոգեհանգիստ:
Լուսաւորիչն ինք կը կարդայ
Տաղ, շարական, աւետարան,
Կարգ հանգստեան ու պահպանիչ,
Հոգուն համար մեռելներուն:

նորիշ խաղ, բազմերփն ու բազմակերտն, անդադար
յօրինուող, փզող, նորէն շինուող: Որոտում: Որուն
անմիջապէս կը հետեւի շատ քաջ պայծառութիւն մը:
Ասոր ընդմեջէն, ինչպէս միջնադարեան նկարի մը
շուսապսակէն, կը ձեւաւորուի մարդկեղին կերպա-
րանք մը, ցոյցուն, ըսան, շուռ որ մեղմ բոցով մը
կ'այրի քայց չի հալիր:

ՊԱՐԱԳ-ԼՈՒԽԸ. — Տղա՛ք, պատկա՛ռ, բազկատարա՛ծ
Ու ծնրադիր:

Խուճիկն տղաք կը կատարեն քերպրանքը:

ՊԱՐԱԳ-ԼՈՒԽԸ. — Ա՞ն, որ ըսին
Թէ պիտի գայ
— Լուսաւորիչն Հայաստանեայց:

ԶԱՅՆԸ. — Մտած է քեւ: Երիտասարդ մըն է, գեղադէմ
ու սրտում: Առանց փնտրի:

Օրուան համար

Ան նըւիրակ,

Կատարելու հոգեհանգիստ,

Լուսաւորիչն Հայաստանեայց

Կանաւակապ մոտֆէն, մեկ ոտքը քեւ, միւսը մութին,
կը քանայ աջ քեւը պատկառելի ծերունի մը որուն
մօրուքը չի կրնար սպիտակ մնալ, շոյսերէն անընդ-
հատ ողորմելով:

ԾԵՐՈՒՆԻՆ. — Թող օրհնուի
Արեւելեան կողմն աշխարհիս

հանդարտ, սրտում, անուշ:

ԽՈՒՄԲԸ. — Որ եղած է ոտքի, առած կըր դիւր, դէպի
մոտֆը,

- ԶԱՅՆԸ . —** Երիտասարդ, դուն նըւիրակն
Ես այս Տօնին :
- ԽՈՒՄԲԸ . —** Գալուստն անոր հազար բարով :
- ԶԱՅՆԸ . —** Ան կը խօսի, կրնայ խօսիլ
Մեռելներուն եւ ողջերուն :
Այսպէս կ'ըսեն իմ բերանով
Հնոց նորոց մեր Աստուածներ :
- ԽՈՒՄԲԸ . —** Օրուան դիմաց սա արցունքի,
Յիշատակի,
Երիտասարդ, բարով, բարով
Հազար բարով
Դուն կը հասնիս : Անցիր առաջ :
- ԾԵՐՈՒՆԻՆ . —** Ոտքիդ՝ հողն է քու դաքերուն
Որ արիւնովն ու ոսկորով
Է կազմուեր քու պապերուն :
Ոտքիդ՝
Հողն է ուր կը զարնէ
Սիրտը անմեռ քու քոյրերուն,
Եղբայրներուն :
- ԽՈՒՄԲԸ . —** Առջիդ,
Կոթողն է սրբազան,
Միլիոններուն ցաւը փոխած
Այդ մարմարին,
Ինչպէս բողոք մ'հողէն ըխած,
Խորհուրդն ու յոյսն
Արծանելու ժողովուրդիդ :
Երիտասարդ,
Մեծ մահաստանն ես դուն մտած
Քու պատմութեան,

Կարգ-կանոնով է ամէն բան

Սա աշխարհին:

Հիմա հրակայ հոգեհանգի՛ստ

Հայոց համայն հոգիներուն:

Հազար հազար ունինք մեռել:

Օրհնենք պիտի բոլորին մէկ

Սուրբ յիշատակն, անունն արդար:

Նայէ ետիդ,

Չեռքին պըսակ,

Երիտասարդն է նըւիրակ

Մեռելներուն ու ողջերուն:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ. — Տուէք նամբայ ու տուէք սիրտ:

ԽՈՒՄԲԸ. —

Հոս ենք, տալու քեզ ամէն բան

Սիրտ ու ականջ.

Փըռել հոգին մեր բոլորին

Քու ոտքերուն:

Բանալ թերթ թերթ դարերը մութ

Ժողովուրդին քու ցաւերուն,

Որ դուն կարդաս,

Կազմես բողոք,

Տանիս դնել ուր կը տանին

Ամէն ոճիր, ամէն չարիք,

Պատիժ ու վարձք պահանջելու:

Օրն է մահուան միահեծան,

Զոր մեռելներն ողջերուն չափ

Միտքէ հանել չեղան կարող:

ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ. — Կայլակ կայլակ կ'իյնայ արիւն

Ծաղիկներէդ,

Երիտասարդ,

Կրակի պէս կսկիծ կուտան

Բառերը քու :

Ու լուսի պէս կ'իյնան անոնք
Խաւար մտքիս :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ . — Նոր կը բացուին
Ալքերն անհուն մեր դարերուն :
Ու կը բացուին սիրտերը քար
Մեր զոհերուն :

ՊԱՐԱԴԼՈՒԽԸ . — Երիտասարդ,
Անցիր առաջ :
Արիւնն ահա դարձեր մարմար
Սրտին նման մեր զոհերուն :
Անպակ, աղւոր
Ըսես ժայթքեր է հողերէն
Կոթողն այս սուրբ,
Հաւքելէ վերջ, բիւրեղ բիւրեղ
Հազար հազար հոգիներուն
Կսկիծը մեծ .
Երիտասարդ, մարմարն անպակ
Սպասողն է քու պըսակին,
Զովանալու :

ՊԱՌԱԴԸ . — Ամենուն հետ մանչուկն ալ իմ,
Մարմարին տակ,
Երիտասարդ :

ԽՈՒՄԲԸ . — Մարմարին մէջ մայրե՛րը մեր .

ՊԱՌԱԴԸ . — Տարիքդ ունէր,
Երիտասարդ, քեզ պէս կորիւն :
Մէկ հատիկս էր, երիտասարդ,

Ողջն ու մեռել,
Երկինքներէն սուրբերը մեր
Են կանչուած
Արցունքն իրենց արտասուելու,
Անձրեւ կարմիր,
Վրան անծիր հրդեհումին
Մեր ցաւերուն
Երկրէն երկինք կամար կապող:

ՃՐԻՏԱՍՍՐԴԸ. — Առէք, առէք,
Անդունդներէն ձեր բիւրերուն
Առէք արցունք:

ԽՈՒՄԲԸ. — Խորութիւնո՛վը ծովերուն:

ՃԵՐՈՒՆԻՆ. — Ով ալ ըլլաս,
Ըլլաս ոգի թէ ողջ մարմին
Ըլլաս Վրէժն ոսկոր հագած,
Դուն ալ մեզ հետ պիտի կենաս,
Գիշերին մէջ
Ընդունելու ինչ որ ունին
Մեզ ըսելիք երկինք, երկիր:
Առա՛ջ,
Տես, կ'արծակուին
Արիւն ու կայծ սիրտէն բարին:

ՃՐԻՏԱՍՍՐԴԸ. — Ո՞ւր կը կանչէ զիս ձայնը ձեր:
Ո՞ւր կը կոխեն իմ կրունկներ:

ՊԱՐԱԳԼՈՒԻԸ. — Դուն մտած ես կախարդ աշխարհն
Հոգիներուն:
Անոր սեմին —
Պիտի լեցուիս դուն ուժերով

Պիտի զան բեզ:

Ու տուր նայուածք

— Ինչպէ՛ս հազար ակունքներէ
Կը վազէ լոյս,

Լոյսերն իբրեւ հին հէքեաթին

Աչւերներէն մեր սուրբերուն:

ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ. — Կայլակ կայլակ արիւնն է ան,
Եղբայրներուդ ու քոյրերուդ
Երիտասարդ,

բարին և անբարին սուս սուս շոյալ կը պտղի. յետոյ կա-
թիլ կաթիլ կը թափի, մեղմ, կախարդական բայց
մառախլային

Տե՛ս, ինչ անուշ

Ու ինչպէ՛ս մեղմ

Բխումն է ադ,

Որ պատմելու կուգայ բեզի

Ինչ որ ըրաւ զիրենք այդպէս

Կեանքէն անդին ալ տառապող,

Դատապարտուած՝ չհանգչելու

Ծոցն իսկ մահուան:

Երիտասարդ, բխումն է սուրբ

Հին ուժերուն,

Որոնք կ'անցնին քու միսերուն:

Խորհուրդն է մեծ, քարին վրայ,

Սա ամայքին,

Քու պատմութեան նոր տեսանող

Հանդերձելու

Բերանը քու.

Դուն նո՞ր խորհուրդ՝

Հին պատմութեան:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ. — Ամէն ծաղկէ, իմ եղբայրներ
 Դարով արիւն:
 Ամէն կարմիր, իմ եղբայրներ,
 Սիրտ է տրդու:
 Ամէն ճերմակ, իմ եղբայրներ,
 Այտ աղջըկայ:
 Ամէն կապոյտ աչք է մանկան:
 Ամէն դեղին՝
 Ոսկեպըսակ գլուխ հարսի:
 Ահա ինչու, ծանր է այնքան
 Ծաղկեպըսակն այս՝ մատներուս:

ԾԵՐՈՒՆԻՆ. — Դիրն այդպէս է ծաղիկներուն
 Մեր աշխարհին,
 Երիտասարդ, անցիր առաջ,
 Դիտցիր միայն
 Թէ զիրն այդ սեւ, զիրն այդ կարմիր
 Մենք կարդացինք
 Զեզմէ առաջ դար ու դարեր:
 Առաջ, առաջ
 Դէպի խորանն ողջակէզին:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ. — Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս մատչիլ սակայն
 Սուրբ խորանին
 Ուր ազգն ամբողջ զերդ մորենի
 Կը բռնկի.
 Ինչպէ՛ս քաղել աչերէն իմ
 Արցունք բաւող
 Կրակներուն ձեր ամենուն,
 Ով եղբայրներ,
 Մատաղ մատաղ իջած հողին

սախտակարևածը ծածկող, կտոր մը ծովու նմանութեամբ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ . — Ծո՞վ արիւնի, ծո՞վ կրրակի :

ԽՈՒՄԲԸ . — Ծո՞վ կարօտի հոգին բոլոր
Մեռելներուն ու ողջերուն ,
Կրակ ինչպէս բխող անշէջ՝
Պողոտայէն, բառուղիէն,
Արահետէն ու փապարէն :
Չունինք մենք բառ պատկերելու
Տարփանքն անոնց որոնք ինկան
Հայրենիքին բու դաշտերուն :

Լոռքիւն զոր կը պատռեն յօղաւոր ձայներ, դասական հառաչանքի, ծանր, անհանգիստ կիրքի, առանց իմաստ հագնելու :

ԽՈՒՄԲԸ . — Երիտասարդ կ'առնե՞ս դուն ալ
Չայներն այս խուլ
Երկինքներէն ու հողերէն ,
Մեզ թելադրող
Թէ քիչ մը վերջ՝
Տապաններէն ու հորերէն ,
Անդունդներէն ու ծերպերէն ,
Քու պատմութեան սուրբերը նոր
Հիւսուին պիտի մեծ պըսակին ,
Շուրջն այս քարին ,
Պատգամելու պապակն անմահ
Ժողովուրդիդ բու կարօտէն
Արդար, ազնիւ ապրումներուն :

ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ . — Անցիր առաջ ,

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ. — Ծաղիկներն այս կը պատմեն ձեզ
 Գեղեցկութիւնն աղջիկներուն
 Որ թոռմեցան համբու եզրին,
 Թեւերուն մէջ ալիքներուն
 Մեր գետերուն,
 Կամ զնտանէն ներս գերութեան :
 Ո՞ւր է ծաղիկն որ թելադրէր
 Շնորհը քաղցր պարմաններուն,
 Ինկած մինակ,
 Ինկած խումբով,
 Բզիկ բզիկ,
 Շեմին վրայ մեր տուններուն,
 Դուռին առջեւն ապարանքին,
 Կամ կախ գլխէն՝ մօրը ծունկին :
 Ո՞ւր է ծաղիկն որ մեզ ըսէր
 Անուշութիւնն մանուկներուն
 Առանց հացի, առանց կաթի,
 Որոնք չորցան
 Կուրծքին վրայ մեր մայրերուն...
 Դուն անպատում ողբերգութիւն
 Հայ ժողովուրդ,
 Պըսա՞կն այս խեղճ՝
 Ըսփոփելու,
 Հազարն ու բիւր
 Իջած մահուան
 Ոսկի դաշտէն ցորեններուն.
 Խաժ փրփուրովը պատանքուած
 Մեր գետերուն,
 Ու սարերէն
 — Զերդ աղամանդ սափորներէ

Բացուի կնիքն դամբաններու.
Դո՛ւրս, կոթողին բոլորուելու
Դուք մեռելներն Ապրիլին սեւ :
Մեզ ըսելիք ունիք այնքան ,
Դո՛ւրս, մեռելներդ Ապրիլին սեւ :

Քարերը կը շրջուին : Անոնց խորհն անեւ, պա-
սակնով :

Քակուի կապանքն ստուերներուն
Ձեր մարմինէն,
Հալին հետքերը խոցերուն :
Բերէք մեզի մահուամբ մաքուր
Գեղեցկութիւնն արիւնին ձեր :
Երիտասարդ, բաց քու թեւեր
Ընդունելու կարաւանը
Մեռելներուն :

ԽՈՒՄԲԸ . —

Երիտասարդ
Բա՛րձր ճակատդ՝ այդ կործանած :
Ոտքերդ ուղի՛ղ : Մարմինդ ամո՛ւր :
Իրաւ իրաւ կ'ըսենք բեզի
— Երակներէն ու խորշերէն
Սա մարմարին,
Աչքեր բացուին պիտի բեզի
Միլիոններով
«Ընդունական ուխտդ» ըսելու
Ու պոռալու,
Յասումն հզօր հանգչիլ մեռնիլ
Չկրնալու :
Յայտարարէ սիրտըդ սեղան
Ժողովուրդիդ

ՅՈՒՄԲԸ. —

Պուտ պուտ ծլող
Փշրանքները մեր ծայներուն ,
Որ դուն տեսնես ,
Անհուն գիրքէն ժամանակին
Պատառ պատառ ձեւերն ինկող
Բոլոր անոնց որոնք մեռեալ
Բայց կենդանի
Գան պիտի հոս ,
Քեզմով մեզի
Պատգամն իրենց պատգամելու :
Կրակն այս սուրբ
Քեզ իմաստուն , քեզ տեսանող
Կը հանդերձէ
Որ ընդունիս հերկին վրայ
Քու ուղեղին
Ինչ որ ունին
Ուղեղն ու սիրտ բոլոր անոնց
Որոնց զրուած չլլար մեռնիլ
Որոնք ինկան այն սեւ օրին
Մօտ պատմութեան ,
Սեւ օրերուն՝ հին պատմութեան
Բայց չմեռան ,
Պահելու ողջ պատգամն հրգօր
Որ դարէ դար
Կուգայ այսպէս
Ճամբաներէ մեզ անձանօթ ,
Ու կը մաքրէ ժանգը հողին
Ու կիրքերուն ,
Դարծիւր ետիդ ,

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ե Կ Ի Ո Ր Ն Ե Ր Ը

Հարագոյրը չէ իջած առաջին պատկերի վախճանին։ Յոյցը լուսն չոտքեան մը մէջ փախչող շուփերու նման, զգալի դանդաղութեամբ կը վերնան պատերը, դուռը, կամարը, հեռաստանին ուսայնները։ Բեմը կը պահէ իր կերպարանքը։ Կոթողը հիմա ասրաշէկ սիւն է։ Պատար, ծերունիքն, պարագլուխը, պարը, երիտասարդը լուսագգեւս, բայց պահող անուշուշային իրենց իրականութիւնը։ Կարմիր, դեղին, կապոյտ լոյսերու հրքիռի մը մէջէն կը յօրինուին մարդկային կերպարանքներ, որոնք քեզ ուրուստիս, ճակատ կը զգենուն՝ ստուերային իրականութիւն մը։ Եկուորները իրար կը յայտնողեն պատկերին ընթացքին։ Քահանան բուրվանով կը շրջի հողիկ հողիկ։ Անոր կը հետեւի կապուտիկ մուխի քեքեւ աղիք մը որուն կտորները մարդկային ձեւերու մօտ զգայախարութիւններ կը քառալեն։ Ա. Եկուորը մեծ է քեւ, քեքեւ, սուրճաւ, ինչպէս կը փայտէիկ ստուերներուն։ Լուռ ու ծանր՝ ինչպէս մենչն է երբ կը փայտէ։

ԽՈՒՄԲԸ. —

Երիտասարդ

Թեւդ երկարէ մեծ մեռելին

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ. — Ո՛վ ալ ըլլաս,

Գալդ է բարի,

Թող օրհնուի

Ո՛վ սրբազան , ով սիրական
Դուն իմ եկեոր ,
Մէ՞կն ես գողթան երգիչներէն :

Ա. ԵԿԻՈՐԸ . — Հա՛յր ալեւոր ,
Իյնան աչքէդ մաշկը մուծին
Փռչի ոստայնն ալ դարերուն ,

Մասուններուն պտուղնուր կը թռի թօքուէ դարե-
րու փոշին , մինչ անոնց շարժումով կը փեփսփ մի-
սերը մութին , աչքերուն փայլին :

Իյնան միտքէդ կապերն անմիտ
Ժամանակին ու պատմութեան ,

Մասները կ'ուրուագրեն շարժումը զանկէն կափարիչ
մը փակելու , ու անբաւ զանձեր սերմանելու :

Ու փարատին
Սրտիդ մռայլ ճամբաներէն
Մէ՞զն ու շարաւր սուգերուն ,

Մասները կ'ընեն սիրքը պարպելու շարժումներ :

Որպէսզի դուն , հայր ալեւոր ,
Ու քեզի հետ մարդերն այս ողջ
Ըլլաք անօթ
Ընդունելու՝

Արցունքին հետ մեռելներուն ,
Կրակն անմահ բոլոր անոնց
Որ ինծի պէս աչքերով բաց ,
Ու մարմինով փշուր փշուր ,
Աստուծոյ լոյսն անիծելէն

Մենք ունինք ձեզ պատգամ ուրիշ,
Պատգամը նոր :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ . — Բաց դաշտերն են մեր սրտերուն :
Օրն է ահա , որ արձրելես
Բառերը քու ,
Զերդ թեւաւոր կրակ անտես
Վրան դաշտին լուսակարօտ ,
Յուսակարօտ
Մեր սրտերուն :

Ա. ԵԿԻՈՐԸ . — Քիչ վերջ , քիչ վերջ
Անձրեւն այդ նոր
Պիտի գայ ձեզ բերաններէն
Բոլոր անոնց
Որոնք եղան ան սեւ օրին
Կախ չուանէն թշնամիին ,
Կրունկներուն անոր երկաթ
Կոտորուելէն ,
Կրակի մէջ , տանիքի տակ ,
Բայց պահեցին խորհուրդն անյաղթ
Իրենց ցեղին ,
Դարուց ի դարս ,
Տալով մեզի դասն անթառամ
Վսեմ պարտքին ,
— Մահուան ընդդէմ մաքառելու :
Քերթողներուն գիրն է կրկնել
Իմաստն անոր գիրէն անդին :

ՅՈՒՄԲԸ . — Փառք քերթողին
Սրտէն որուն կ'աղբերանայ

Փոխան մեզի, մեր ետեւէն
 Տապանն առած իրենց ուսին
 Նոյն խորհուրդին,
 Կը յաղթերգեն, փոխանցելու
 Յարանորոգ, յարածնունդ
 Ձեր հայութեան
 Իբր անվախճան կենդանութիւն
 — Կտակ իրենց այդպէս ամբողջ —
 Քար ու կրակ գիրն ուսամբարծ :
 Հա՛յ Հայրենիք, առքը որուն
 Այրեց միլիոնն բայց անեցուց
 Խորքին ուրիշ միլիոններու
 Հրդեհը նոյն :
 Աշխարհ հայոց, դուն խնդութիւն,
 Գինովութիւն մեռելներուդ
 Ու ողջերուդ :
 Մենք ըրինք ուխտ
 Քեզ գովելու, քեզ սիրելու
 Ու տարփանքին մէջէն այդ սուրբ
 Ընդոտնելու
 Լեռ, առապար ու անապատ,
 Քեզ ծնելու
 Ու առքիդ մէջ, աշխարհ հայոց,
 Մահն ընելու
 Պահ անպատում ըստեղծումի :
 Երիտասարդ, դարծիր կողքիդ,
 Միտքի բանւորն է, տես, կուգայ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԸ . — Գալդ է բարի, ո՛վ ալեւոր,
 Դո՞ւն ալ անուն չունիս տալու
 Քերթողին պէս

Արեան նման :

Ահա ինչու :

Կ'առնեմ բերնէդ թելն ապրշում

Քու միտքերուն

Որոնց ուժով , ժողովուրդն այս

Քանի՜ անգամ

Սպառսպուռ կործանումէն

Կերպն իր գտաւ

Կրունկներուն վրայ կրկին

Ամբառնալու :

Որոնց ուժով ան դարմանեց

Ամբաւ կորուստ ,

Աւերակին վրայ՝ յամա՛ռ

Յօրինելով

Միշտ նոր , հզօր մշակոյթներ ,

Մոխիրներէն՝

Նոր երկիրներ , արքայութիւն .

Հայրենիքին մէջն ու հեռուն ,

Յաղթահարեց արգելք հազար ,

Իր տաճարին , իր պատմութեան

Եւ իր լեզուին , աւանդութեանց

Մէջ խենդեցած :

Միտքին բերնով , իմ ժողովուրդ

Կը խօսի քեզ

Հպարտութիւնն ուղեղին քու :

ԽՈՒՄԱՐ . — Երկաթամուր հաւատքով մեր

Ու կիրքին մէջ ծովու պէս խոր ,

Փշրուելէն բայց նորնալով ,

Ստեղծելով ,

Մենք անցեր ենք դարերը մեր ,

եայնները ու սպազաները: Բժիշկը, սրտու՛մ, յոգնած,
 մարդասեւ ու անմխիթար, անննօրեայ ցաւերու յա-
 ճախանքին մէջ կեանքին խուսափող: Ուսուցիչը,
 միսակիս, յիմար, բարի, նկուն, քաղցր ու մանկու-
 նակ: Ճարտարագետը որուն զանկը կաթողիկեանում,
 զնքնքներում, մեծ պագցներում երկրագունտի մը քե-
 ղադրանքը ունի: Բարեւարը, որ իր մեղքներուն հա-
 կերը կը քաշէ, դէպի բարիքներուն պարտքը, հա-
 լասաւոր, իրաւ, պարզ ու մեծնոցի նոյն ասեւ:
 Մարտիկը որ պատմութիւն է կենդանի, իր արիւնոս
 պատանքին վրայ հայոց աշխարհին ուրուանկար քա-
 ճար ցուցադրելով, հալածուած, վսեմ, անվախ ու
 երջանիկ: Յեղափոխականը, չոր, դաժան, ճակչի
 տեղ երկար տախտակ մը կրելով ուրիշ կամքին ակօսը
 ինքզինքը լայն կը փորէ, յանգելու հասնար դահիճին,
 կախաղանին, կրակին ու խեղդամահ կորուսին:
 Եկեղեցականը իր պարեգօտով քաղցր, ընտանի: Երի-
 տասարդը, մաքուր ու իրաւ, պատրաստ զո՛ւն՝ յոյժ
 կուռքներուն: Այս քիռաները գունատորուած են տա-
 կալին իրենց անձնատորութեանց ընդհանուր քեղա-
 դրանքներովը:

Ասունց ետեւէն պզտիկներ, պարմաններ, մանչ
 ու աղջիկ, կիներ, մայրեր, ծերեր, պառաւներ: Ի-
 րենց հագումովին մէջ զանազանութիւնը ոճերուն,
 կնիքը՝ տարիներուն:

Անբողոքէն կը յառնէ ժողովուրդը:

Անոնք պիտի աշխատեն տեղ զտեղ կոթողին շուրջը

ԾԵՐՈՒՆԻՆ. — Բարով, բարով, հազար բարով
 Ըլլայ ձեր գալն այս կոթողին,
 Հայ Ժողովուրդ,

ԽՕՍՈՂԸ. — Հոս ենք ամէնքս, նորն հինին քով,
 Հազարմով ես կը չափեմ
 Հասակն անհուն մեր զոհերուն :
 Հոս ենք բոլորս, ձեզ ըսելու
 Ինչ որ ըրաւ ձեզ յուսաւէտ
 Այսքան ցաւէ, արիւնէ վերջ,
 Հաւատալու
 Ձեր պապերու պատգամներուն :
 Եկեր եմ ես, խօսքէն առաջ,
 Ու եկեր են բոլոր ասոնք,
 Ճամբով ծայնին, պաղատանքին
 Ու կրակին
 Ձեր բոլորին,
 Ձեզ բերելու,
 Ինչ որ հողին ներքեւ անմահ
 Մեզ ապրեցուց,
 Ինչ որ հողին վրայ տուաւ
 Ձեզի հաւատք՝
 Դիմանալու ողբէն անդին :
 Ձեզ կը բերենք
 Սուրբ աւետիքն
 Հայրենիքին մեր յարութեան
 Հայրենիքին
 Որուն կիրքին,
 Որուն սիրոյն
 Որուն առքին մէջ ահաւոր
 Միլիոնն ինկաւ ձեր պապերուն,
 Բայց կտակեց ծայնովն արեան
 Ինչ առեր էր երէցներէն :
ԳՈՐԾԻՉԸ. — Բազկովն ուժին ամէն մէկուն,

Զմրուխտ, ոսկի պատմութեանն իր,
Ու ծառերէն ճրղակոտոր՝
Պտուղն անգին Ազատութեան,
Եղբայրութեան ու Բարութեան,
Ողկոյզ ողկոյզ,
Զաւկրներուն համար բոլոր:
Օրն օրերուն, իմ եղբայրներ,
Հայրենիքն է հայոց շինուած
Խելքով, բազկով,
Զեր բոլորին:

ՈՒՍՈՒՑԻՉԸ. —

Օ՞րն օրերուն,
Ուրկէ պակսէր
Ողբն ընդարձակ,
Սուգը դժխեմ
Մեռելներուն ու ողջերուն,
Տրտմութիւնն հայ,
Մատեաններէն, դիւաններէն
Մեր պատմութեան
Անցած սրտին, ոսկորներուն
Եւ ուղեղին
Զաւկրներուն մեր անուշիկ
Որոնք դարեր սեւ կարդացին
Մեր գիրքերէն.
Որոնք չեղան իրաւ տղայ
Նախնիքներովն իրենց հպարտ,
Ու սորվեցան միայն սգալ:
Օրն օրերուն որ կը բառնայ
Աղջամուղջը սեւ թախիծին
Աչուրներէն
Մեր բիւրաւոր մանուկներուն:

Ընդմիջո՛ւ շտ՝ վախճանն՝ աւերածին :
Կ'առնեն սկիզբ , սա գիշերէն
Առքն ու փառքը Հայրենիքին ,
Սահմաններուն վրայ որուն
Ազգ մը ամբողջ երդում ունի՝
Փշուր փշուր խորտակելու .
Ով յանդգնի ծուռ նայելու
Գիծէն ասդին ահող հասկին :

ՃԱՐՏԱՐԱԳԷՏԸ . — Օրն օրերուն , իմ եղբայրներ ,
Թշնամիին դիակին դէմ :
Ըրինք թիթե՛ղ պողպատն անոր ,
Ըրինք փոշի ռումբերն անոր :
Կրրնկակոխ ,
Բզրկտեցինք պատառ պատառ
Իր բանակներն անպարտելի ,
Խորքն հողերուն եւ օդերուն
Ու զերդ խօիւ , ճմուռ ճմուռ
Ջախջախեցինք զէնքերն հօօր :
Յաղթանակն է հայրենիքին
Բազկովն երկաթ կորիւններուն
Հայրերն որոնց
Ինկան առաջ երսուն տարի :
Չայն արութեան ,
Չայն յաղթութեան
Բերաններէն մեր բոլորին
Մենք մեռելներ ու դուր ողջեր
Հայրենիքին սուրբ մատեանին
Գիրով ոսկի անունը ձեր
Արծանագրեր :
Փառք հայութեան ,

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐՐՈՐԴ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍ

Ծերունիին ցուցնուկնովը քեւին կոնակին վարագոյրը կը վերնայ: Տեսարանն է մանրակար պատստե մը ինչպէս, կոնագոյնի շերան մը դէպի վար քանձրացող ու սակրող դաշին յասակ յարդարող հասակը: Լեռը հորիզոնն է սակրողը: Վերէն վար կայծկչուն, ձերմակ ուրիշ զանազան զոյնով յոյսի փշրակներ, շանակադային քայք յասակ, կ'անձնէն, անվախճան քիւտով մը: Ծանր, նոյնքան ըսպիսակ մշուշ մը կը ծածկէ շերան ոսկերը, նոյն շոդարձակումով: Պահ մը, այդպէս մեծափսո, շերտ կը նստի, մարդկային, իրաւ, խօսեղոս պատրաստող հեփեաքի հսկայի մը նման: Վարագոյրը կը ծփայ, ու կը բռնի շերտ իր կարգին մեղմ դողդող: Մշուշին մարմինին մէջ անզգադաբար կը բռնին սեւ կէտեր, գիծեր, երկրաչափական ձեւեր, որոնք կ'աւրձին ու կը շինուին, անեստ մտք մը, քաղաքի, արուարձաններու ուրուստեւիշ կերպարանքը քեչադրող: Լերան երկու քեւերուն՝ դաշային խոնարհում մը: Հորիզոնի գիծին՝ քակտ քանձրացումովը՝ հողային սա՛րրը որ ուրուայնութիւնը կը զայն ու տեսարանը կը վերածէ երկրային հանդէսի մը: Բայց մշուշը մշուշ է, կարծես անհրաժեշտ որպէս յարուստն առնող քաղաքի մը քնայական ճարտարապետութիւնը զառնայ կարեղի: Մշուշին պատրաստութիւնէն, քաղմերկիւնէն պատստներ, ծփաղէն, քաղաղէն, ծաղուղէն, որոնք ի վերջոյ կը հանդարտին, կը նստին,

սրուած են մեր արքայան երաժշտութեան անհեղինակ
սխալարային խաղերին: Եկեղեցական հով մը այդ ձայ-
ներէն, ծաւարին թելադրանքին հետ հաշտ՝ որպէսզի
ձեռքը քանձաւանակ հանդիսի մը մէջ: Թափօր մըն
է երկու թեւերով ու զօրաւոր կեդրոնով մը, շէկե-
րուն արտէն կարծես քիտող զոյգ մեծ ջուրերու նման:
Զայն կը կարապետէ պարթէ հասակով, աղեկաւ ծե-
րունի մը: Անոր գլխուն վեղարի տեղ ունի քաղը:
Անոր աչքերը սուրբի պայծառ աչքեր են, այնքան
շնորհաւոր ու այնքան մտաւաւոր անշուստով: Դի-
տողը անոնցմէ կ'առնէ իր ոգածը: Լնան մարմինը
այսիսակ շարշի մէջ, որ պարեզօտի մը ձեռն ունի,
մեջքէն կ'աւարտով մը ամրացած: Մէկ ձեռքին ուկեայ
գաւազան: Միւսին խաչ: Անոր հետեւորդները շուր-
ջառաւոր վարդապետներ են, դասական վեղարով:
Քահանաներ, սաղաւարտով: Կան որ ուրաւ ունին:
Մասալ տղայ ալ եկեղեցական շապիկներով:

Քեռի ետեւէն յառնող այս քիտումին դիմաց կո-
րողը շրջապատողները ինքնաքերաքար կը բացռին,
զոյգ թեւերով: Իրարու խառնուած գործողութեան
մաս առնող քողոր անձնաւորութիւնները: Պատար
զոռիւր քաղին պատուանդանին կը մնայ անշարժ:

Քահանան ձգած է իր քնուր/առուը, ափիքն-
րան դիտելու դանդաղ յառաջացող հանդիսը:

ԽՈՒՄԲԸ. —

Էջմիածինն ի հօրէ

Եւ լոյս փառաց ընդ նմա:

Երգը անակնկալ, քաղք, քիտ, յաղթանական:
Կը ձեռքմին երկինքին փեղկերը: Լեռը կը դողդոջայ,
կարծես իր գոռիսին վրայ զգալով ոտքը Աստուծո-

ՊԱՌԱԻԸ. — Դանդաղ կը բարձրանայ ծունկերուն վրայ :
Աչքերը անգոր են լոյսը հանդուրժելու : Մասներովք
կ'ընե հովանի աչքերուն : Լուսաւորիչը հասած է կո-
րովին :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ. — Լուսաւորիչն Հայաստանեայց :
Ողջն ու մեռել նետեցէք վեր
Ձեռքերը ձեր .

Բացէք ազատ , սանձակոտոր՝
Ձայները ձեր

Ազազակել երկինքներուն ,

Սանդարամետին

— Բիւր ովսաննա ,

Մեռելներէն մեզ եկողին :

ՊԱՌԱԻԸ. —

Լուս հաւատքիդ հոգիս մատաղ
Դուն Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ .

Ըսին , բերես պիտի տղաս ,

Ձեր աշխարհէն :

Բարով ըլլայ գալըդ մեզի :

Բերի՞ր տրղաս :

Առաջ տրղաս : Վերջը ողջերն

Ու մեռելներ :

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ. — Ովսաննա , ովսաննա՛ ,

Յարուցելոյն ի մեռելոց ,

Յաւէտ անմահ Լուսաւորիչն

Հայաստանեայց :

ԼՈՒՍԱԻՈՐԻԶԸ. — Փառք , յաղթանակ .

Եւ օրհնութի՛ւն

Մահուամբ մահը կոխտուողին

Կանչեցէք ձեզ հոգիներն ողջ
 Նախնիքներուն, մօտ ու հեռու,
 Ջեր պապերուն
 Որոնք ինկան, չորս ծագերուն,
 Գերի, պանդուխտ, սըրախողխող,
 Ու դարերով մընացին զուրկ
 Խաղաղ քունէն մեռելներուն,
 Հողերուն տակ ըսպասելով
 Պատգամը մեծ արդարութեան
 Ու փրկութեան:

ԽՈՒՄԲԸ. —

Եկեր են հոս, երամ երամ,
 Ծագերէն չորս
 Մօտ ու հեռու աշխարհներուն,
 Բոլոր անոնք ծոցն հողերուն
 Որոնք իջան բաց աչքերով:
 Օ՛րն օրերուն:
 Օրն է անոնց...
 Լուսաւորիչն Հայաստանեայց
 Հանգիստն արդար
 Պիտի բաշխէ ըսպասումին
 Անմար յոյսին
 Հերոսներուն...

ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶԸ. — Նո՛ր շարական հին բառերով.

Ատեանին տեղ տաճարներուդ
 Ամայքն այս սուրբ:
 Բոլորուեցէք կոթողին շուրջ:

Մեղմ, անաբուկ քեղադրուած շարժումը կը գոր-
 ծադրուի: Խումբը, պարագլուխը, ծերունին կը պա-
 հեն իրենց տեղերը:

Այլ բու գիրին, ճակտիդ գիրին :
Թող պատուըլի խուրճն ապիրատ
Քու գերութեան մուրհակներուն
Քանի անգամ
Քու արիւնն՝ վը կրկնագիր :
Թող հալածուին, շոգիանան
Աղտերը բու :
Թող լուացուի սիրտդ արիւնոտ
Իր թունաժէտ պալարանքէն :
Մաքրամաքուր, լեռներուդ պէս,
Ըլլայ հոգիդ նման վարդին
Նոր արթընցող՝ պարտէզներուդ :
Աչքերդ ըլլան խաժ տաղաւար,
Սեղան մաքուր
Բարիքներու, անուշութեան
Դրացիիդ, թշնամիիդ :
Մատներդ ըստեղ՝ շնորհներուդ
Աղբիւրներուն
Հոսեն որոնք իմաստութիւն,
Խելքն ու հնարքն ըստեղծումին,
Վրան ծարաւ բու հողերուն,
Մագաղաթին խնկագունակ,
Ու մարմարին :
Միտքդ արծակուի իր ժանգերէն
Զոր գերութիւնը դրուագեց
Անոր հզօր հանգոյցներուն,
Դանդաղելով թռիչն աղւոր,
Խոյանքն անհուն
Ստեղծագործ բու ուժերուն :
Բայց ամփոփուէ եւ զօրացիր

Մեռելներէն նորափետուր
Նորագուարթ ու նորավառ
Արթընցողին .

Ոստանն է մեծ ,

Խորհրդային Հայաստանին :

ՔՈԼՈՐԸ . — Հուրրա , հուրրա , հուրրա աղաղակները կը
խառնուին աննկարագրելի ժխորի մեջ : Լաց ու ա-
ղաղակ : Յեռոյ առելի յսակ :

ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԸ . — Հուրրա , հուրրա , հուրրա :

ՊԱՌԱՒԸ . — Որ շուարած է ծափերէն , աղմուկէն ու կը
վախնայ :

Եկա՞ւ տըղաս . . .

ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉԸ . — Երգեցիկ դպիրի մը գլխուն դրած է
ձեռքը .

Հոս է տղադ ,
Չափէ հասակն իր սլացիկ ,
Հիւսէ թեւերդ իր կռնակին ,
Ու մէկին մէջ

Սիրտը գտիր հազարներուն
Ու բերերուն , մեռելներուն :

Հայր այս բոլոր պարմաններուն
Հայրենիքն է Խորհրդային :

Ապրի հազար , ապրի անմահ
Հայ Հայրենիքն Խորհրդային :

Աս է իմ նոր հոգեհանգիստ :

Թող աջն անտես կենայ պաշտպան
 Անոր ամբողջ ձեռնարկներուն,
 — Մարդերն ընել ազատ՝ պէտքէն,
 Ու պակասէն սուրբ ցորենին:
 Մարդերն ընել իրար եղբայր
 Կրօնքին մէջն աշխատանքին:
 Հսեցէք լա՛ւ
 Դո՛ւք, մեռելներ որ սրտադիւր
 Իջաք կայքէն ձեր երկնաւոր,
 Հաղորդ զալ ձեզ կանչողներու
 Ապրումներուն:
 Ու դուք ողջեր
 Որ հեղեղին դիմաց ցաւին
 Ու ծովերուն մէջ գրկանքին,
 Փաստը տուիք ազնուական
 Ձեր առնութեան,
 Դո՛ւք, ժողովուրդ հնոց նորոց
 Հայաստանին,
 Ունիմ ձեզի խօսքն իմ՝ հասուն
 Մէջն արեւին երկինքներուն:
 Ձեմ դառնար ետ, աստուածակերտ
 Ամբարծումէն Էջմիածնին,
 Տօնը մինչեւ մեր օրերու
 Գարնանամահ վկաններուն:
 Ձեմ բանալու դիւանն անբաւ
 Ազնւութեան, հերոսութեան
 Ձեր պապերուն:
 Ձեմ մեկնելու գիրն ալ հակտին
 Ձեր բոլորին
 Տարբեր՝ գիրէն ձեզի ծանօթ
 Շատ ազգերու որակուած մեծ:

Մէ՛րն է կեանքին որ դիմաւո՛ր՝
 Մահուան բոլոր զինւորներուն:
 Միւսն իմ խորունկ պատգամներէն
 — Մէրն Ոգիին,
 Որ կը հագնի կերպարանքներ
 Գիրի, քարի, մագաղաթի
 Հեղուկ ձայնի,
 Ստեղծումին արզանդներէն
 Նախնիքներուն՝
 Քանի անգամ
 Գերեզմանէն ձեր պատմութեան
 Ծնո՛ղ՝ կեանքին ձեզ վերստին:
 — Ու սէրն արեան, անվերադիր,
 Որ իրարու կը շաղկապէ
 Ամբաւ դաշտերն ապրումներուն,
 Դարերը ձեր իրերահաշտ
 Ընծայելով,
 Ողջն ու մեռելն եղբայրօրէն
 — Հաւասարող:
 Մէրն այդ հրգօր ձեզ խօսեցան
 Ամէն դարու
 Բերանները ձեր մեծերուն:
 Ու դուք գիտէ՛ք
 — Չպակսեցաւ ան երդին տակ
 Հիւղականներուն,
 Պարզ սիրտերուն շինականին:
 Ու դուք գիտէ՛ք
 — Ան պակսեցաւ իշխողներուն,
 Սեղաններուն
 Չորցընելով աշխարհը մեր:

Թող մեռելներն իջնան խաղաղ
Իրենց քունին ու երազին:
Ու թող ողջերն հպարտանան
Թըռքընելով,
Խեղճ Սփիւռքի չորս ծագերուն,
Պատգամն ազնիւ, պատգամը սուրբ
Հայրենադարձ հրաւէրին:
Ըսուի սուգին մէջ նստողին
Թիթեղ տանիք անիծողին,
Թէ վախճանն է այդ ամենուն:
Բացուեր դռներն հայրենիքին
Զաւկըներուն իր անխըտիր,
Իմաստունին ու տկարին,
Մեծատունին ու տնանկին,
Թէժ պատանուն ու ալեհեր
Պառաններուն:
Բաց անդաստանն է հայրենեաց
Աշխատանքին ու բազուկին:
Երամ երամ,
Փաղանգ փաղանգ,
Բանակ բանակ
Դէպ բլուրներ ու դէպ լեռներ,
Ձեր մօր կուրծքին,
Խորհրդային Հայաստանին
Որ,
Կը գոցէ արդ զաւկըներուն
Իր արիւնով
Եւ օգնութեամբ եւ զօրութեամբ
Հիւսիսի մեծ, արիարանց
Իր պաշտպանին,

Հիմը նորոգ, հիմը խորունկ
 Երբ կը նետէր
 Ճարտարապետը երկնաւոր
 Արտերուն մէջն հոգիին մեր,
 Հիմը նորոգ
 Արդարութեան ու բարիքին,
 Նոր կրօնքին,
 Խաղաղ սրտին,
 Կուշտ սեղանին
 Յոյսն յարութեան
 Կամարելով երկրէ երկինք:
 Ճարտարապետն արդ երկրաւոր
 Իմ բերանով
 Աշխատանքը կը պատգամէ
 Կրօնքը նոր:
 Կ'ըսեմ ձեզի
 — Չխառնուի արդարութեան
 Ձեր վաստակին
 Կութքը դաժան անգութ շահին,
 Եւ անարդար կողոպուտին:
 Ծիլն իսկ խոտին, օտարներէն
 Ձիյնայ կալին քու հայրենի,
 Իմ ժողովուրդ:
 Ձեռքդ երկարէ չունեցողին,
 Տուր ցոյց համբայ մոլորեալին.
 Հասիր, անծայն տառապանքին
 Քուկիններուն եւ օտարին,
 Ինչպէս ըրին պապերը քու:
 Հպարտ, անուշ, բարձր հակա՛տ՝
 Բանականներուն դէմ չարքերուն,

— Խորանը նոր հրակայական
 Ուր պիտի գան բազմիլ փառքով
 Նոր որդիներն Աստուածներուն,
 Լոյսը կարմիր,
 Սկիհն հացին մեր ցորենին,
 Ու գինիին այգիներուն,
 Եւ աղաւնին իմաստութեան.
 Արդարութիւնն համատարած,
 Խաղաղութիւնն
 Հիւղէ ի հիւղ, երկրէ երկիր,
 Ազգերէ ազգ,
 Լուսանորոգ այգին մէջ խոր
 Եղբայրութեան Խորհրդային:
 Թող անսասան,
 Թող անվախճան
 Նախախնամուին
 Նոր պետութիւնն Հայաստանեայց
 Բազկովն անյաղթ զաւկրներուն
 Օրինակին մէջ իր նահատակ
 Հերոսներուն.
 Անունովը Հօր եւ Որդւոյ
 Եւ սուրբ Հոգւոյն,
 Ապրո՛ղ՝ արեան մէջ ամենուս
 Դարեր առաջ ու դարեր վերջ:
 Հիմա, հանգի՛ստ,
 Բոլոր ցաւած եւ անսփոփ
 Հոգիներուն:
 Մէջն իմ ծայնին՝ ճի՛շը մանկան,
 Հո՛ւրքը մատաղ պարմաններուն,
 Կա՛մքը մատաղ մեր մայրերուն,
 Ու քաջութիւնն զինուորներուն,
 Ուղե՛ղն հզօր իմաստունին,

Մոխիրներէդ իբրեւ փիւնիկ,
 Մա՛յր բախտաւոր,
 Առնես ծոցիդ քու զաւկըներդ
 Քու իսկ մատով հրաշակերտ
 Նոր դրախտիդ,
 Խորհրդային Հայրենիքին:
 Սիրտն իմ աղբիւր մաղթանքներու
 Դարեր վազող ու չըսպառող:
 Եղէք օրհնեալ, գացէք խաղաղ,
 Տուները ձեր, ողջ ու մեռել,
 Ապրեցնել արիւնը ձեր
 Յաւիտենէ մինչեւ յաւիտեան:

Լոռաբիւն:

Լոյսերը կը նստին: Մութը չի գար: Կոթողը մեծ
 մոմի է փոխառած ու կ'այրի:

Անկէ քիտղ կոծկոծուն ու կիսամութ շառային
 մեջ ողջն ու մեռել կը փաշեն խորհրդաւոր դիպի ա-
 ջակողմը քեմին ուր կատարակապ մոտսք կը հիւսուի
 կրկին առաջին պատկերին:

Բեմի խորքին մեծ վարագոյր մը, վերեւ, կարմ-
 րակ պատմակի մը պէս, կ'իջնայ դանդաղ, փաղափին
 վրայ. քաղաքացիկ ու աղուր: Այդ շարժին տակ փա-
 դաքը ընդարձակ քոնկում մըն է որմէ ներս շին-
 փեռուն բարձր մասերը կը քացուին ու կը գոցուին:

Ամենեւն վերջ խումբը: Իր ետեւէն

ԼՈՒՍԱՒՈՐԻԶԸ. — Անուամբ Հօր եւ Որդւոյ
 եւ Հոգւոյն Սրբոյ:

~ վերջ ~

1946 Մարտ, Երուսաղէմ

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0338002

ԼԵԿԱ

Մոշ
1851

ԳԻՆ 3 ՇԻԼԻՆ — ԱՌԱՔՄԱՆ ԾԱԽՔՈՎ ՄԻԱՍԻՆ՝ 4 ՇԻԼԻՆ

ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵԼ . —

Printing - Press կամ S. T. Shirchanavarditz Union
Armenian Convent - Jerusalem .